

[Etusivu](#) > ... > [Sinun Oikeutesi](#) > [Alaikäisen Oikeudet Tuomioistuinkäsittelyssä](#) > Germany

Sisällön tuottaja:

Saksa

Alaikäisen oikeudet tuomioistuinkäsittelyssä

Saksa

Tuomioistuimessa käsiteltäviin alaikäisiä koskeviin oikeusasioihin sovelletaan Saksassa erityisiä sääntöjä ja menettelyjä. Niiden tarkoituksena on suojella asianosaisten nuorten oikeuksia ja etuja. Alaikäisiä ovat alle 18-vuotiaat lapset ja nuoret.

1. Alaikäisen oikeustoimikelpoisuus

Lapset voivat periaatteessa osallistua siviilioikeudellisiin menettelyihin syntymästään lähtien joko kantajana tai vastaajana. Siviilioikeudelliset menettelyt ovat tuomioistuinkäsittelyjä, joiden tarkoituksena on panna täytäntöön yksityisiä oikeuksia, esimerkiksi vuokrasopimuksesta johtuvia oikeuksia.

Yleisesti ottaen kuitenkin vasta 18 vuotta täyttäneet ovat oikeustoimikelpoisia tuomioistuimessa. Tämä tarkoittaa, että henkilö voi vasta 18-vuotiaana toimia itsenäisesti tällaisissa menettelyissä itsenäisesti, esimerkiksi nostaa kanteen tai esittää hakemuksen. Ennen kuin alaikäinen henkilö täyttää 18 vuotta, hänen laillisten edustajiensa, jotka ovat yleensä hänen vanhempansa, on suoritettava nämä toimet hänen puolestaan.

Tästä on kuitenkin poikkeuksia:

- Alaikäisen työsuhdetta koskevissa riita-asioissa alaikäisen voidaan katsoa olevan oikeustoimikelpoinen tuomioistuimessa seitsemän vuotta täytettyään.
- Yli 14-vuotiaiden katsotaan olevan oikeustoimikelpoisia perhetuomioistuimissa käytävissä menettelyissä, jotka koskevat esimerkiksi elatusapuvaateita tai tapaamisoikeutta. Tämä tarkoittaa, että 14 vuotta täytettyään alaikäinen voi itse käyttää prosessuaalisia oikeuksiaan. Tällöin alaikäinen voi esimerkiksi pyytää menettelyn aloittamista ja saada menettelyyn liittyviä kirjallisia lausumia. Lisäksi hänellä on oikeus tutustua asiakirjoihin.

2. Alaikäisiä koskevissa menettelyissä sovellettavat mukautetut menettelysäännöt

2.1. Siviilioikeudelliset menettelyt

Jos lapsi on siviilioikeudellisessa menettelyssä kantajana tai vastaajana, lapsen sijasta kuullaan hänen laillista edustajaansa, yleensä lapsen vanhempia. Jos alaikäinen kantaja tai vastaaja on jo täyttänyt 16 vuotta, tuomioistuin voi kuitenkin oman harkintansa mukaan päättää kuulla myös alaikäistä.

2.2. Käsittely perhetuomioistuimessa

Perhetuomioistuimessa käsiteltävissä, erityisesti huoltajuuteen ja tapaamisoikeuteen liittyvissä asioissa, sovelletaan erityissääntöjä, jotka on laadittu alaikäisten osallistumisesta silmällä pitäen. Näihin sääntöihin kuuluu ennen kaikkea tuomioistuimen velvollisuus kuulla lasta henkilökohtaisesti iästä riippumatta, jotta tuomioistuin saa oman käsityksensä lapsesta. Tällainen kuuleminen pidetään yleensä ilman lapsen laillisia edustajia. Lisäksi tuomioistuimen on usein kuultava lastensuojeluvirastoa (*Jugendamt*) sekä lapsen vanhempia. Jos lapsen etu sitä vaatii, tuomioistuimen on nimettävä lapselle edunvalvoja. Tätä henkilöä kutsutaan myös ”lapsen asianajajaksi”

(Anwalt des Kindes). Hänen tarkoituksensa on ajaa lapsen etua käsittelyssä.

2.3. Suhde rikosoikeudelliseen käsittelyyn

2.3.1. Nuoret vastaajat

Alaikäinen voi olla rikosoikeudellisessa menettelyssä vastaajana vain, jos hän oli rikoksen tekohetkellä vähintään 14-vuotias. Erityistä nuorisorikoslainsäädäntöä (*Jugendstrafrecht*) sovelletaan vastaajiin, jotka ovat rikoksen tekohetkellä yli 14-vuotiaita mutta eivät vielä ole täyttäneet 18 vuotta. Yli 18-vuotiaisiin nuoriin, jotka eivät rikoksen tekohetkellä vielä ole täyttäneet 21 vuotta, voidaan heidän henkilökohtaisen kehityksensä tasosta tai rikoksen luonteesta riippuen soveltaa nuorisorikoslainsäädäntöä. Nuorisorikoslainsäädäntöön sisältyy laajempi valikoima toimenpiteitä ja mahdollisia rangaistuksia kuin aikuisiin sovellettavaan rikoslainsäädäntöön. Se sisältää lisäksi erityisiä säännöksiä tuomioistuinkäsittelyn kulusta. Nuorisorikoslainsäädännön säännöksillä on tarkoitus ottaa huomioon nuorten vastaajien kehitystaso. Erityiset nuorisotuomioistuimet (*Jugendgerichte*) ovat toimivaltaisia alaikäisiin kohdistuvissa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Oikeuskäsittelyyn osallistuu myös nuorten oikeusaputoimisto (*Jugendgerichtshilfe*), joka on kunnallisen lastensuojelun (*Kinder- und Jugendhilfe*) sosiaalipalvelu. Nuorisotuomioistuinten käsittelyt eivät ole yleisölle avoimia. Lisätietoa alaikäisten vastaajien oikeuksista on saatavilla [täällä](#).

2.3.2. Alaikäiset uhrin ja todistajat

Rikosoikeudellisissa menettelyissä sovelletaan erityisiä sääntöjä rikoksen todistajaksi tai uhriksi joutuneiden alle 18-vuotiaiden lasten ja nuorten suojeluun. Näiden sääntöjen tarkoituksena on estää uusien traumausten aiheutuminen kyseiselle lapselle tai nuorelle. Esimerkiksi alaikäisen uhrin kuulemiset, kuulustelut ja muut tutkintatoimet tulisi toteuttaa erityisen nopeasti. Oikeudenkäynnissä vain tuomari saa kuulustella alle 18-vuotiasta todistajaa. Kaikkien muiden menettelyyn osallistuvien osapuolten, joilla on oikeus esittää kysymyksiä, on esitettävä kysymyksensä tuomarin välityksellä. Toistuvien kysymysten välttämiseksi alle 18-vuotiaiden todistajien kuulemisesta olisi voitava tehdä video- ja äänitallenteita. Alaikäisen uhrin tutkintatuomarin edessä antamasta lausunnosta tehty videotallenne voi monessa tapauksessa korvata todistajanlausunnon oikeuskäsittelyn aikana. Seksuaalirikosten tai tiettyjen väkivaltarikosten uhriksi joutuneella alle 18-vuotiaalla on oikeus hakea oikeudenkäyntiä varten psykososiaalista tukea. Tämä intensiivinen tuki koostuu ammattilaisen ohjauksesta, tiedon antamisesta sekä rikosoikeudellisen menettelyn aikana annettavasta tuesta, ja se on sitä saavalle henkilölle maksutonta. Jos syytetyn läsnäololla epäillään olevan erittäin haitallinen vaikutus alaikäisen todistajan hyvinvointiin, tuomioistuin voi määrätä syytetyn poistumaan oikeussalista todistajan kuulemisen ajaksi. Alaikäisten todistajien tapauksessa yleisö on poistettava salista asianomaisen pyynnöstä. Tietyissä tapauksissa alaikäiset uhrin voivat myös ajaa kannetta asianomistajana syyttäjän lisäksi, jolloin he saavat asianajajan maksutta.

2.3.3. Lapselle soveltuva tiedotus rikosoikeudellisista menettelyistä

Liittovaltion oikeusministeriö (*Bundesministerium der Justiz*) on laatinut useita lapsille sopivia esitteitä, kuten esi- ja peruskouluikäisille suunnatun "*Du bist nicht allein*" [*Et ole yksin*] ja nuorille suunnatun "*Ich habe Rechte*" [*Minulla on oikeuksia*]. Näissä esitteissä kerrotaan rikosoikeudellisista menettelyistä alaikäiselle sopivalla tavalla. Lisätietoja rikosoikeudellisista menettelyistä on liittovaltion oikeusministeriön verkkosivuilla ja osoitteessa <http://www.hilfe-info.de/>. Lisätietoja alaikäisten rikoksen uhrien oikeuksista on [täällä](#).

3. Toimenpiteet alaikäisiä koskevien käsittelyjen nopeuttamiseksi

3.1. Käsittely perhetuomioistuimessa

Lapsen asuinpaikkaan, tapaamisoikeuteen tai luovuttamiseen liittyvät menettelyt sekä lapsen hyvinvointiin kohdistuviin uhkiin liittyvät menettelyt asetetaan etusijalle ja käsitellään nopeutetusti. Asianomaisten henkilöiden kuuleminen tuomioistuimessa tulisi pitää kuukauden kuluessa. Tuomioistuimen tavoitteena olisi oltava vanhempien väliseen sopimukseen pääsy. Tätä varten se voi esimerkiksi määrätä vanhemmat osallistumaan kunnallisen lastensuojelun tarjoamaan neuvontaan tai sovittelua koskevaan keskusteluun. Kun tuomioistuimessa käsitellään tapaamisoikeutta, tuomioistuimen on tehtävä käsittelyn ajaksi väliaikaisia tapaamisjärjestelyjä.

3.2. Suhde rikosoikeudelliseen käsittelyyn

Saksassa nuoriin kohdistuvien seuraamusten täytäntöönpanoon sovelletaan erityisiä säännöksiä. Nuorisorikoslainsäädännön keskeisenä tavoitteena on yhteiskuntaan sopeuttaminen, millä on ratkaiseva merkitys myös määrättyjen seuraamusten täytäntöönpanossa. Tämä edellyttää nuorten rikosentekijöiden erityistarpeiden ja kehitystason huomioon ottamista. Nuorisotuomioistuimilla on nuorisorikoslainsäädännön nojalla käytettävissään useita erilaisia rangaistuksia. Niitä ovat esimerkiksi varoitukset, rikosentekijän elämäntapaa koskeva ohjeistus, määräys osallistua sosiaalista toimintakykyä edistävälle kurssille, työmääräys, määräys vahingonkorvauksiin, (lyhytaikainen) säilöönotto ja – vakavissa tapauksissa viimeisenä keinona – nuorisovankeusrangaistus. Nuorisovankeusrangaistus suoritetaan erityisessä nuorten rikosentekijöiden laitoksissa, joissa on saatavilla ikään sopivaa tukea ja koulutusta.

4. Monialainen lähestymistapa

4.1. Alaikäisiin vastaajiin vaikuttaminen

Nuorisorikoslainsäädännön ensisijaisen tavoitteen eli rikoksen uusimisen ehkäisyn kannalta on erityisen tärkeää, että eri ammattialat tekevät nuorisorikosasioiden käsittelyssä koordinoitua yhteistyötä. Koordinoidun lähestymistavan ansiosta lastensuojelutoimenpiteet ja tuomioistuinten toimet voidaan sovittaa vastaajan yksilölliseen tilanteeseen sopiviksi. Esimerkiksi nuorten oikeusaputoimisto antaa selvityksen vastaajan persoonallisuudesta ja elämäntilanteesta jo syyttäjän tutkinnan aikana. Näiden tietojen perusteella harkitaan varhaisessa vaiheessa, miten rikokseen tulisi reagoida. Käytännössä lastensuojelun, poliisin ja syyttäjän yhteistyössä on erilaisia vakiintuneita malleja, joiden avulla määrättyjä menettelyjä voidaan optimoida ja nopeuttaa.

4.2. Lastensuojelusätiö World Childhood Foundation: Childhood houses

Lastensuojelusätiö World Childhood Foundation on perustanut ”lapsitaloja” ([Childhood Houses](#)), jotka on suunniteltu erityisesti fyysisen tai seksuaalisen väkivallan uhreiksi joutuneiden lasten ja nuorten tarpeita varten. Lapsitalot ovat alaikäisille fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhreille tarkoitettuja lapsiystävällisiä monialaisia yhteyspisteitä. Tarkoituksena on, että saman katon alla tapahtuvan lääkäreiden, psykologien, lastensuojelun, poliisin ja oikeuslaitoksen tiiviin yhteistyön avulla vältetään alaikäisten uhrien toistuvat kuulemiset tai tutkimukset. Saksan ensimmäinen lastentalo avattiin Leipzigissa vuonna 2018. Niitä on myös Berliinissä, Düsseldorfissa, Heidelbergissä, Ortenaussa, Münchenissä, Flensburgissa, Schwerinissä ja Hampurissa.

5. Oikeusalan ammattilaisten koulutus

5.1. Asianajajat

Saksassa asianajajille on tarjolla monenlaista täydenniskoulutusta, joka kattaa myös alaikäisten oikeudet oikeuskäsittelyissä. Näitä oikeuksia käsitellään erityisesti perheoikeuden, rikosoikeuden ja tieliikenneoikeuden alalla työskenteleville asianajajille pakollisessa täydenniskoulutuksessa.

5.2. Tuomarit ja syyttäjät

Saksan tuomariakatemiassa (*Deutsche Richterakademie*) on tarjolla lukuisia täydenniskoulutuskursseja, jotka koskevat alaikäisten oikeuksia oikeuskäsittelyssä. Kurssit on tarkoitettu sekä vasta valmistuneille että kokeneille ammattilaisille. Osallistujille opetetaan erikoisosaamista ja psykologisia taitoja.

Kursseilla käsitellään muun muassa lasten ja nuorten kuulemista ja kuulustelua, lasten kaltoinkohtelua ja nuorisorikoslainsäädäntöä. Tavoitteena on lisätä tuomareiden tietoisuutta lasten ja nuorten tilanteesta ja tarpeista sekä opettaa heille käytännön taitoja lasten ja nuorten kanssa toimimista ja viestimistä varten. Täydenniskoulutuskursseille osallistuminen on vapaaehtoista.

Perheasioita käsitellään perhetuomioistuimissa. Tällaisissa menettelyissä perhetuomioistuinten tuomarit ovat erityisen vastuullisessa asemassa. Laissa säädetään heidän pätevyytensä liittyvistä erityisvaatimuksista. Asiaa koskevan oikeudellisen tietämyksen lisäksi tällaisten tuomarien on pystyttävä osoittamaan tietämyksensä psykologiasta, erityisesti lasten kehityspsykologiasta, tai viestinnästä lasten kanssa. Muutoin heidän on

hankittava nämä taidot ilman aiheetonta viivytystä.

Nuorisotuomioistuimissa rikosoikeuden alalla työskentelevillä tuomareilla ja syyttäjillä olisi oltava kasvatustaitoja ja erityispätevyys.

6. Lapsen etu

Vanhempia ja lapsia koskevista asioista, jotka liittyvät esimerkiksi huoltajuuteen ja tapaamisoikeuteen, oikeuskäsittelyissä sovelletaan viran puolesta tapahtuvan tutkinnan periaatetta (*Amtsermittlungssatz*). Tarkoituksena on turvata lapsen etu. Lapsen etu on kirjattu siviililakiin (*Bürgerliches Gesetzbuch*) keskeiseksi periaatteeksi, joka on otettava huomioon, kun tehdään päätöksiä vanhempia ja lapsia koskevista asioista. Se on tärkeä periaate kaikissa vanhempainvastuuta koskevista määräyksissä.

Tiettyihin päätöksiin sovelletaan erillisiä säännöksiä, jotka sisältävät yksityiskohtaisempia määräyksiä siitä, miten lapsen etu tulisi ottaa huomioon. Tämä voi tarkoittaa, että

- päätöksen on vastattava parhaiten lapsen etua (esimerkiksi silloin, kun toinen vanhemmista saa yksinhuoltajuuden),
- päätöksen on palveltava lapsen etua (esimerkiksi silloin, kun on kyse yhteydenpidosta lapselle läheiseen ihmiseen, joka ei ole lapsen vanhempi),
- päätös ei saa olla lapsen edun vastainen (esimerkiksi yhteishuoltajuuden tapauksessa) tai vaarantaa lapsen etua (esimerkiksi huoltajuuden menettämisen tapauksessa).

Viran puolesta tapahtuvan tutkinnan periaate tarkoittaa, että tuomioistuimen on omasta aloitteestaan määritettävä kaikki päätöksen kannalta tärkeät tosiseikat. Tuomioistuimella on siis aktiivinen velvollisuus varmistaa, että oikeuskäsittelyssä otetaan huomioon kaikki asiaan liittyvät tosiseikat ja olosuhteet, jotta voidaan tehdä paras mahdollinen lapsen edun mukainen päätös. Perhetuomioistuinten päätehtävä tällaisessa menettelyssä on siten tehdä kussakin yksittäisessä tapauksessa päätös, jolla lapsen etu otetaan huomioon parhaalla mahdollisella tavalla.

7. Alaikäisiä koskevien päätösten täytäntöönpano

7.1. Tuomioiden täytäntöönpano siviiliasioissa

Alaikäiselle annettu tuomio on periaatteessa mahdollista panna täytäntöön. Jos alaikäisellä on esimerkiksi perintönä saatua omaisuutta, jota voidaan käyttää velkojen maksamiseen, nämä varat voidaan ulosmitata. Ulosottomies ei saa tällaisia toimenpiteitä toteuttaessaan ottaa suoraan yhteyttä alaikäiseen, joka ei ole oikeustoimikelpoinen tuomioistuimessa, vaan ainoastaan alaikäisen lailliseen edustajaan.

7.2. Suhde rikosoikeudelliseen käsittelyyn

Saksassa nuorille annettujen tuomioiden täytäntöönpanoon sovelletaan erityisiä säännöksiä. Nuorisorikoslainsäädännössä tavoitteena on yhteiskuntaan sopeuttaminen, ja siinä otetaan huomioon nuorten rikoksentekijöiden erityistarpeet ja kehitystaso. Nuorisorikolliset sijoitetaan erityisiin nuorten rikoksentekijöiden laitoksiin, joissa on saatavilla ikään sopivaa tukea ja koulutusta. Tuomiot ovat yleensä lievempiä kuin aikuisille määrättyt, ja niillä pyritään integroimaan nuoret rikoksentekijät uudelleen yhteiskuntaan. Nuorisorikoslainsäädännön mukaan tuomareilla on käytettävissään useita erilaisia rangaistuksia. Niitä ovat esimerkiksi varoitukset, ohjeistus, yhdyskuntapalvelu, (lyhytaikainen) säilöönotto ja nuorisovankeusrangaistus.

8. Muutoksenhaku tuomioistuimen päätöksiin

8.1. Käsittely perhetuomioistuimessa

Perheasioissa alaikäiset, jotka eivät ole oikeustoimikelpoisia tuomioistuimessa, voivat käyttää asianmukaisia oikeussuojakeinoja laillisen edustajansa välityksellä. Käytettävissä olevien oikeussuojakeinojen avulla asianomainen henkilö voi hakea muutosta tuomioistuimen päätökseen. Vähintään 14-vuotiaat lapset voivat hakea muutosta kaikkiin heitä koskeviin asioihin. Jos lapselle on määrätty edunvalvoja, tämän tehtävänä on keskustella tuomioistuimen päätöksestä lapsen kanssa ja harkita, onko muutoksenhaku lapsen edun mukaista.

8.2. Suhde rikosoikeudelliseen käsittelyyn

Alaikäisellä vastaajalla on laajat oikeudet pyytää nuoris rikosprosessin missä tahansa vaiheessa tehtyjen toimenpiteiden ja päätösten uudelleenarviointia, jos hän katsoo, että hänen oikeuksiaan on loukattu. Tähän sisältyy erityinen muutoksenhaku tuomioihin. Muutosta voivat hakea myös alaikäisen vanhemmat tai lailliset edustajat. Lisätietoa alaikäisten vastaajien oikeuksista on saatavilla [täällä](#).

9. Adoptio

Adoptioita koskevat päätökset tekee tuomioistuin. Jos lapsi on määrä adoptoida, lastensuojelu osallistuu adoptioprosessiin. Näin ollen adoptionvälitys tapahtuu pääsääntöisesti ennen asian käsittelyä perhetuomioistuimessa. Adoptioita voivat välittää ainoastaan kunnalliset ja osavaltion lastensuojeluvirastot sekä valtuutetut adoptioita välittävät toimistot.

Kaikkien 1. huhtikuuta 2021 jälkeen käynnistettyjen kansainvälisten adoptioprosessien on oltava kansainvälisen välitystoimiston järjestämiä. Kansainvälisiä välitystoimistoja ovat osavaltioiden lastensuojeluvirastojen adoptionvälityksen keskustoimistot ja valtion hyväksymät kansainväliset välitystoimistot. Jos adoptio on tapahtunut virallisen adoptioprosessin ulkopuolella, ulkomainen adoptiopäätös voidaan tunnustaa Saksassa vain poikkeustapauksissa ja tiukoin ehdoin. Tunnustaminen edellyttää tuomioistuimen päätöstä.

Saksan lainsäädännön mukaan adoptioon tarvitaan lapsen suostumus, jos lapsi on täyttänyt 14 vuotta. Myös lapsen laillisen edustajan on annettava suostumuksensa. Alle 14-vuotiaiden lasten tapauksessa suostumuksen voi antaa vain laillinen edustaja. Tällöin myös lapsen toiveet ovat tärkeitä.

Adoptoidulla henkilöllä on 16 vuotta täytettyään oikeus tutustua asiakirjoihinsa saadakseen tietoa perhetaustastaan ja henkilöhistoriastaan. Hänellä on myös laillinen oikeus saada adoptiotoimistolta tukea perhetaustansa selvittämisessä.

■ Päivitetty viimeksi: 23/07/2025

Tämän sivuston eri kieliversioita ylläpitävät asianomaiset jäsenvaltiot. Käännökset on tehty Euroopan komissiossa. Muutokset, joita jäsenvaltiot ovat saattaneet tehdä tekstin alkuperäisversioon, eivät välttämättä näy käännöksissä. Euroopan komissio ei ole vastuussa tässä asiakirjassa esitetyistä tai mainituista tiedoista. Ks. oikeudellinen huomautus, josta löytyvät tästä sivustosta vastaavan jäsenvaltion tekijänoikeussäännöt.